

ACC. N:R M. 15898: 1-12.

Landskap: Skåne

Upptecknare: } Ingvid Ahlgren, Lund
 } Carin Djölander, "

Härad: N. Åsbo

Berättare: fru Wolke, Bälinge, Odaljunga

Socken: Örkelljunga

Berättarens yrke: _____

Uppteckningsår: 1959

Född år 1891 i Örkelljunga

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Värning, m. m. s. 1-7, 10-12,
Slätter o. slättergille. s. 8-9.

Skriv endast på denna sida.

Vävning.

I min barndom fanns det mycket väverskor i Örkelljunga. Nu är alla döda. Den sista väverskan dog för 10 år sedan. Hon frös sig sig ända till sin död på vävning. Hon bodde hemma hos sina föräldrar och efter deras död hos sin bror. De flesta gyllesväverskorna var ensamstående kvinnor. I hemmen vävde man enbart för familjens behov och sålde till avsalu. Gyllesväverskorna vävde mest konstvävnader både i linne och ylle. Linnevävnaderna bestod mest av dubtyg i bälte och yllevävnaderna av färlätker, pystrabduker, vepra till gringstolar, skumpband och spjärband. Spjärband vävdes också i bomull liksom färlätkerband. Ylle färlätker var för det mesta gylle med en invävt bältevetill, men det vävdes också rötta färlätker

som användes på Söndagarna. Voporna var mycket skarpa i färger och hade frans och bänder i båda ändar. De var mycket smyckade och såldes mycket. Querskurpröband i olika färger med mönster och bopar värdes både till herrar och damer. Tröskärband i bomull såldes i stora nollar. Till yllefärderna använde man likväl ylleband.

Konströvaderna såldes dels inom socknen dels till enskilda och affärer i städerna särskilt Hålsingborg. Mycket gick också till hemslöjten. Många skickades på järnvägen till kunderna. Vi fick järnväg i Örebro 1874. Men man skickade vävnaderna innan den blev anlagt vet jag inte. Antagligen fick de väl gå omkring och sälja dem. Till västgötaknallen har man inte såll något vad jag vet.

I hemmen väsk man lin husbehov: Drukar, fittar, tyg till kläder. De flesta konstvärnaderna beständes hos rykersväverarna. Tillarna och tygät sändes bort till rykestampor för att bearbeta. Tygget kallades stampväcken och användes till vardagskläder åt männen.

Både ull och lin hade man tillräckligt av inom socknen. Det räcker både till rykersväverarna och hemmens behov. Man färgade gjäto garnet med örter. Sten moss gav gull, björklöv brungrönt. Man använde också alun, men jag minns inte vilken färg det gav.

På Lärkesbodens gods odlades mycket lin och godset som självt skulle försörja sina fattiga lät de gamla ta hand om linet alltifrån ryckningen till spinningen. När hem var med om det grova arbetet och

Örbollingsön

Sedan spann kvinnorna hela vintern igenom.
Sedan lärmat gamet tillbaka till godset.
Den exakta lören känner jag inte till, men
den var inte stor. Ibland bara några kala
bröd. Frista onsdagen i april var det auktion
på gamet. Man annonserade i ortspressen och
det kom köpare ända från Malmö och Helsing-
borg. Gamet hade namn om sig att vara
mycket fint. Omkring beledskiftet Överby
kommunen ansvarat för de gamla och på
fästarna och på auktionerna.

Stickning (boing) har aldrig förekommit
i de här trakterna. Det bodde en gammal här
från Helsingborg. Hon hade sitt stick m. sig
i sitt fökläde varthon gide och så fot hon
hade en ledig skuld stickat hon. Men
hon var den enda här som språkade med
buktant i några större utställning.

Trasmatör.

Lykesröverskorna vävde också mycket trasmatör. De vävdes i huskast och inte som vanligt i mumbabåter och rörsäng. Naturligtvis fanns ^{från} marknaderna i Åby, Kristianstad, Springarby och Örkelljunga. Väverskorna klippte gamla rockor och alltså de kom över till trasor.

Först bräddades trasorna och klipptes sedan på riktan, alltså samman på en gång. Trasorna klipptes en och en och sedan färgades de på samma sätt som garnet i väv-färgen.

Även i hemmen vävdes trasmatör och var och en som skulle väva hade klippegille när utarbetet var rudansstekt. (Lykesröverskorna hade inte klippegille.) Klippegille var den enda formen av gemensamt hetsarbete i min ungdom. I mitt

hem var vi en 20 st. till klippesgille. Det var ganska många som kom även mannfolket. Man samlade på eftermiddagen och började med kaffe och kakor. Sedan togs maten och möbler som man inte ville ha utförde båt och klippningen började. Var och en hade en utesat med sig. Klockan 11 bjöds det på smörgås och kaffe. Det pratades mycket om klippesgillena, även det arbetades och så och de var till public nytt. Klippesgillena upplöste när jag var i 14-årsåldern.

Trasmattor skall tvättas i öppet vatten och inte i kar. För de läggs tätt tillsammans i ett kar färgad färger de är sig på varandra. Jag tvättar mina i Bältingesjön på min bränskes byggnad. Fröst får de ligga väl skilda åt vid strandkanten och blöta sig. Sedan skuras jag dem med en skrubborste

på en trättekock. Vätnet är mycket så det
behövs inte så mycket såpa.

Jag har två små flickor matar till varje
man. En matar hiller 5-6 år om man går
mycket på den, eljest i 15 år. Den nypräda
matan kommer först in i finkummet
och hänger till sig i väskan man och
lumpprädan. Själva har jag aldrig varit
på berättning. Endast till mig själv och
mina barn och vänner.

Slåm och Slåmögille.

Min far var arendator på Färkesholm och han var den ende i trakten som hade Slåmögille. På eftermiddagen vid 1-tiden samlades cirka 30-tal ungdomar och man högg och näpade till kvällen. På min tid hade kvinnorna inga särskilda hötbakläder. Tidigare hade de hötsäckar som utgjordes av finare linne och verkade av grövre. Karlarna var också klädda som vanligt på min tid. Vid slåm användes höttjänar av böjda eneriogr. De hade två hjul som satte på träaxlar. Rivorna som användes till att samla ihop och lyfta höst var störe och kraftigare än risorna man näpade med. Rivorna var också längre. Dessa risor måste vara kraftiga för höst var långt och tungt av väta. De var kluriga och tjära.

För fide hela riksdagskammaren klar på detta
sätt. Det betalade ingen lön utan på
kvarten bjöds på mat och dans på lojen.
Man hade spelmän från trakten som spe-
lade anspel och ~~spel~~ harmonika.
När jag var 18 år upphörde Sällskapet.
Det skall finnas en verksamhetsberättelse m. en
bild och en beskrivning av det fista släkten
spillet på Järkesholm.

Vävningen i Örkelljungatrakten.

Fru Wolke lärde sig väva hemma av modern. Hon och syskonen fick redan i femårsåldern hjälpa till att klippa matttrasor. Varken fru W.s mor eller hon själv har någonsin vävt till försäljning, endast till husbehov samt till barnen och vänner. Fadern arrendator på Lärkesholms gård - man behövde inte väva för sitt uppehälle. Yrkesväverskorna försörjde sig uteslutande på sin vävning. Var oftast ensamstående kvinnor. Sista väverskan i Örkelljunga dog för en tio år sedan. Denna sålde fr. allt till Hälsingborg, bl. a. till Hemslöjden. Varrorna skickades per tåg. Västgötaknallar har aldrig köpt upp vävnader i dessa trakter.

Örkelljunga hade egen ull-och linförsörjning. På Lärkesholm odlades mycket lin som ruskades (rycktes upp med rötterna), bröts, skäktades och häglades av lag av godsets gamla och fattiga, män och kvinnor, för ett dagsverke av c:a 50 öre.

forts.

Kvinnorna spann sedan linet hemma. Garnet såldes på auktion som hölls första onsdagen i april årligen i ett packhus på godset. Dit kom köpare från Örkelljunga och kringliggande bygder. På detta sätt försörjde Lärkesholm sina fattiga och gamla. Omkr. 1897 upphörde dessa auktioner.

Varje hushåll vävde för eget behov framför allt enklare slag av vävnader (endast yrkesväverskorna vävde konstvävnader) Vadmal till manskläder, dunvar, filtar m.m. Strumporna var så gott som lika för män och kvinnor och hölls uppe av vävda ullband med tofsar. Kvinnornas hegdagsförkläden var oftast gula med rött band och röd bård nedtill. Förr färgade man garnet hemma med hemtillverkade växtfärger av björklöv, mossor rötter etc. Numera skickas det till ett färgeri i Klippan.

Fru W. väver på en c:a 200 år gammal handgjord vävstol som hon arvt av modern och som hennes farfarsfar tillverkat. Hon har aldrig ensam satt upp någon väv. Till flerskaftsvävar fordras all-

forts.

tid hjälp vid uppsättningen. Då används dessutom tunnare varp-tråd. Fru W. väver mest trasmattor i tuskaft d.v.s. med två skålor och två trampor. För att inte mattorna ska krympa väver hon med omväxlande linne och bomull som inslag s.k. tvärskott. Denna teknik är svårare och tar längre tid. För att hålla väven spänd och få rätt bredd hela vägen används en spännare - "spröte", av järn som är ställbart för olika bredder. Till mattasvarpen har hon fiskegarn (6 trådig nr 12). Varje vävd meter markeras med ett kritstreck på vävstolens ena sida. Trasor köper fru W. från textilfabriken i Örkellunga där dottern arbetar. Får dem därför billigare. Använder också egna trasor samt plast som köps i rullar. Stickning har inte förekommit här i någon större skala. En inflyttad hallänka hade stickningen med sig i förklädesfickan vart hon gick men stickade endast för eget bruk och har inte haft något inflytande som nyhetsförmedlerska.